

Світлана ШУМОВЕЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби
ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький

Майя КАРПУШИНА,

кандидат педагогічних наук,
Національна академія Державної прикордонної служби
ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький

Марко ПАЛАГНЮК,

Національна академія Державної прикордонної служби
ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ПІД ЧАС СПІЛЬНОГО ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ ІЗ СУМІЖНИМИ ДЕРЖАВАМИ: МОВНИЙ ЕТИКЕТ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Комунікативна взаємодія офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю із суміжними державами: мовний етикет та культура мовлення.

У статті автори висвітлюють етикетні та мовні особливості комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю із суміжними державами. З посиланням на законодавчі та нормативні акти учені окреслюють вимоги до персоналу прикордонного відомства у контексті спільного прикордонного контролю із суміжними державами. Найважливішою умовою ефективної комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників з представниками різних народів і культур автори статті називають ставлення до іншої культури як до рівної, повагу до специфіки інших культур, національних звичаїв і традицій. Моральною основою ділового спілкування з представниками прикордонних відомств інших держав, на думку дослідників, є орієнтація на загальнолюдські моральні принципи та гуманістичні пріоритети, безпосереднім виявом чого у службовому спілкуванні є мовний етикет.

Ключові слова: *офіцер-прикордонник, комунікативна діяльність, спільний прикордонний контроль, пункт пропуску, мовний етикет, культура мовлення, прикордонне відомство.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах відкритості міжнародних і міждержавних відносин, розвитку та поглиблення економічних та соціально-політичних зв'язків відповідно до підписаної Україною Угоди про

асоціацію з Європейським Союзом передбачено створення єдиного інформаційного простору та впровадження європейських стандартів здійснення прикордонного контролю [2, с. 27]. Цим обумовлена необхідність посиленої уваги до підвищення ефективності комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю з суміжними державами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опираються автори. На сьогодні педагоги та психологи вивчають окремі шляхи, методи та засоби формування комунікативних умінь в офіцерів-прикордонників, зокрема особливості підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійного спілкування у процесі навчання гуманітарних дисциплін (Н. Берестецька), формування професійно-комунікативної спрямованості у слухачів мовної спеціальності військових навчальних закладів (О. Волобуєва), психологічні умови розвитку комунікативної компетентності керівників Державної прикордонної служби України (В. Назаренко), специфіку професійної культури персоналу Державної прикордонної служби, що здійснює прикордонний контроль у пунктах пропуску на шляхах міжнародних сполучень (І. Балицький), психологічні особливості професійного спілкування військовослужбовців в особливих умовах (О. Бондаренко), складові педагогічної технології формування вмінь службового спілкування (О. Мисечко).

Учені також вивчають проблеми взаємодії між відомчими структурами суміжних держав, особливості інформаційної взаємодії у пунктах пропуску, зокрема сучасний стан співробітництва під час контролю осіб, товарів і транспортних засобів, перспективи розвитку співробітництва між Україною та державами – членами Європейського Союзу (С. Власко), особливості співробітництва Державної прикордонної служби України з європейськими інституціями у рамках програм транскордонного співробітництва (В. Івко), специфіку професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників у контексті розвитку прикордонного співробітництва (В. Мірошніченко), зміст

службової діяльності персоналу прикордонного відомства України з питань прикордонного співробітництва в сучасних умовах (Ю. Мойсеєнко), методичні підходи до оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва (Ю. Рогозян) та ін. Подальшого детального вивчення потребує також специфіка комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю із суміжними державами.

Метою статті є висвітлення етикетних та мовних особливостей комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю із суміжними державами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті 26 «Спільний прикордонний контроль із суміжними державами» Закону України «Про прикордонний контроль» визначено, що спільний прикордонний контроль може здійснюватися на території України і за її межами. Відповідно до цього закону, на державному кордоні передбачено спільний контроль за перетинанням державного кордону особами, транспортними засобами і переміщенням через нього вантажів шляхом співробітництва державних органів України та відповідних органів суміжних держав [8].

Концепція інтегрованого управління кордонами також значну увагу приділяє питанням співробітництва з державами, що межують з Україною. Передбачено, що для спільного прикордонного контролю із суміжними державами важливе значення має виконання міжнародних договорів та програм протидії організованим злочинності на державному кордоні, укладення нових міжнародних договорів, зокрема щодо проведення попередньої перевірки правових підстав для в'їзду в Україну іноземців та осіб без громадянства, забезпечення обміну інформацією про товари та транспортні засоби, що переміщуються у пунктах пропуску через державний кордон [4].

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України також вказано на важливість організації спільної оперативної охорони державного кордону України з державами – членами Європейського Союзу, зокрема Республікою Польща, Словацькою Республікою, Румунією та Угорщиною, а також з

Республікою Молдова [9]. Спільна оперативна охорона державного кордону передбачає запровадження спільного контролю осіб, транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску через державний кордон; організацію спільного патрулювання державного кордону; впровадження механізму обміну інформацією та проведення спільного аналізу ризиків; співпрацю оперативних органів; розширення мережі та функцій прикордонних контактних пунктів на спільному кордоні з суміжними державами.

Документи також визначають нові вимоги до персоналу прикордонного відомства у контексті спільного прикордонного контролю із суміжними державами. Слід зазначити, що Державна прикордонна служба України відмовилась від радянського спадку, переорієнтувавши свою діяльність як військової структури, що діяла відповідно до концепції закритої держави, якою був СРСР, до правоохоронної. На сьогодні, окрім військової компоненти, стратегічними пріоритетами діяльності прикордонного відомства визначено впровадження європейських норм і стандартів у **СИСТЕМУ** прикордонного контролю, забезпечення розвитку інтегрованого управління кордонами з урахуванням досвіду держав – членів Європейського Союзу відповідно до девізу «Ефективність, координація, співробітництво» [7]. За О. Бінковським, у наш час першочергового значення набуває підвищення культури прикордонного контролю, що передбачає насамперед дотримання персоналом прикордонного відомства принципів законності, відкритості та поваги до людської гідності під час здійснення прикордонного контролю; створення позитивного комунікативного середовища у пунктах пропуску; протидію корупційним проявам серед персоналу в пунктах пропуску через державний кордон [1, с. 5].

У контексті загальнодержавних євроінтеграційних процесів передбачено адаптацію та відповідність прикордонного контролю стандартам Європейського Союзу. Важливого значення надано досягненню європейського рівня обслуговування населення, з верховенством закону та безумовним дотриманням прав людини. Відповідно у нових Відомчих стандартах культури

прикордонної служби вимоги до прикордонників у пунктах пропуску не нижчі, ніж для працівників сфери обслуговування (персоналу банківської системи, торгівлі). У них передбачено, що представник Державної прикордонної служби має бути зразком високої культури, скромності й витримки, берегти військову честь, захищати свою і поважати гідність інших людей, уміло поєднувати повсякденну вимогливість з дотриманням прав і свобод осіб, що перетинають державний кордон на шляхах міжнародних сполучень [3, с. 7].

У цьому контексті беззаперечною є необхідність створення у пунктах пропуску позитивного комунікативного середовища. Саме здатність і готовність усіх контактних сторін належним чином здійснювати професійну комунікацію визначають ефективність організації спільної оперативної охорони державного кордону. Комунікативна взаємодія – це кооперативна діяльність, у якій мовці докладають зусиль для підтримання «обличчя» один одного [11, с. 83]. Під час спільного контролю українські прикордонники взаємодіють як з представниками прикордонних структур іноземних держав, так і з особами, що перетинають державний кордон. У таких випадках йдеться про частотні контакти культур, вір, традицій. У пунктах пропуску прикордонники мають справу з людьми, що відрізняються поглядами на світ, звичаями, мораллю, ставленням до релігії та ін. З огляду на це спілкування прикордонників у пунктах пропуску повинно відбуватись таким чином, щоб унеможливити міжкультурний конфлікт. Офіцер-прикордонник, взаємодіючи з іншими людьми у міжкультурному просторі, повинен дотримуватись фундаментальних міжнародних морально-етичних вимог комунікативної поведінки, насамперед керуватись принципами чемності, пунктуальності, тактовності, поваги і толерантності.

Під час здійснення усіх процедур спільного контролю офіцер-прикордонник повинен брати до уваги, що представники того чи іншого народу мають свої уявлення про культуру спілкування, свої стандарти та моделі комунікативної поведінки. Між представниками різних культур можуть бути розбіжності у поглядах на світ, звичаї, службовий етикет. Офіцер державної

прикордонної служби повинен намагатись вивчати інші культури, знати й дотримуватись вимог і правил крос-культурної комунікації, тобто культури міжнародного спілкування. Найважливішою умовою вдалого спілкування офіцера-прикордонника з представниками різних народів і культур є ставлення до іншої культури як до рівної, повага до специфіки інших культур, національних звичаїв і традицій.

У цьому контексті важливе значення має дотримання офіцером-прикордонником етичних вимог у спілкуванні. Саме у спілкуванні найяскравіше виявляються моральні якості та відповідність поведінки людини загальноприйнятим моральним нормам. Етика службового спілкування інспекторів прикордонної служби під час спільного прикордонного контролю – це сума вироблених наукою, практикою й досвідом морально-етичних вимог, принципів, норм і правил, дотримання яких забезпечує взаєморозуміння прикордонників та колег з прикордонного відомства іншої країни, а також осіб, які перетинають державний кордон на шляхах міжнародних сполучень.

Моральною основою ділового спілкування з представниками прикордонних відомств інших держав має бути орієнтація на загальнолюдські моральні принципи та гуманістичні пріоритети. Класичною під час спільного прикордонного контролю є вимога при спілкуванні дотримуватись основних етичних принципів: «Не роби іншому того, чого б ти не хотів, щоб він робив тобі» та «Що ти робиш іншим, те робиш і собі». Це означає недоцільність маніпулювання у службовому спілкуванні, досягнення своєї мети за рахунок інших, обману та інсинуацій.

Дотримання моральних принципів допомагає подолати психологічну несумісність, уникати конфлікту, у будь-яких ситуаціях зберегти почуття власної гідності. За допомогою цих принципів можна протистояти суб'єкт-об'єктним відносинам, за яких особистістю, суб'єктом є лише один із учасників комунікативної взаємодії, а інший – об'єктом, річчю, яку використовують та якою маніпулюють, при цьому взаємини набувають характеру

привласнення [13, с. 83]. Без дотримання моральних принципів спілкування набуватиме ознак антикультури, проявами якої є маніпуляція, інвективна лексика тощо. Етичні норми та ритуальні правила службових взаємовідносин необхідні в усіх випадках професійної діяльності, під час обміну інформацією, використання способів та засобів взаємовпливу, допомагають досягти взаєморозуміння.

Безпосереднім виявом моральності у службовому спілкуванні є мовний етикет. Службове спілкування інспекторів прикордонної служби прикордонного відомства має відповідати вимогам мовного етикету як системи словесних форм ввічливості, узвичаєних у певному суспільстві, у певному суспільстві, у тій чи іншій країні [12, с. 15]. Саме мовний етикет спирається на моральні правила та вимоги і вказує на ставлення як до інших людей, так і до себе.

Основою етикетного спілкування прикордонників має бути ввічливість, такт у відносинах з іншими людьми. Професійний такт офіцера-прикордонника під час спільного прикордонного контролю – це прояв стриманості, передбачливості й пристойності при спілкуванні з громадянами, які перетинають кордон. Дотримання прикордонником етикетних норм і такту є показником його моральної вихованості й загальної культури, найважливішою умовою встановлення правильних відносин між службовцями ДПСУ й представниками прикордонних відомств суміжних держав, а також особами, які перетинають державний кордон. Оволодіння правилами й нормами культури службового спілкування, службової етики й етикету повинне бути внутрішньою потребою кожного прикордонника.

Важливе свідчення мовного етикету офіцера-прикордонника – уміння належним чином звертатись до співрозмовників, зокрема використовувати слова-індекси і слова-регулятиви – загальні іменники для називання осіб або звертання до них. Слова-індекси (лат. *index*, від *ip̄ico* – вказую) показують соціально-мовленнєвий статус мовця: його вік і стать (бабуся, дідусь, дівчина, хлопець, юнак), рід занять (стюардеса, лікар, водій), учений ступінь, звання

(магістр, доктор, професор), ранг (капітан, полковник, адмірал), сан (архідиякон, митрополит, патріарх), титул (граф, князь) тощо. Важливо, щоб у під час спільного прикордонного контролю, називаючи людей або звертаючись до них за титулами, званнями та іншими словами-індексами, офіцер-прикордонник був добре поінформованим і дуже уважним щодо цього, аби щось не переплутати, не применшити гідності або, навпаки, не перестаратися в титулуванні. Зокрема до військовиків, міліціонерів, пожежників тощо, які носять однострої зі знаками розрізнення офіцерських та генеральських звань, як зазначає Я. Радевич-Винницький, можна звертатися спрощено: *пане офіцере, пане генерале*. У спілкуванні з представниками церковної ієрархії до них належить звертатися так, як цього вимагає їх сан: *Ваша святосте!* (до патріарха), *Ваше Блаженство!* (до митрополита), *Ваше Високопреосвященство!* (до митрополита та до архієпископа) та ін. У свою чергу до найвищих урядових осіб українською мовою слід звертатися так: *Ваша Високодостойносте пане Президенте!; Високодостойний пане Прем'єр-міністре!* В Україні ж здебільшого використовують формули: *Вельмишановний пане Президенте (Прем'єр-міністре)!; Шановний пане міністре!* тощо. Не рекомендують до державних осіб звертатися на ім'я і по батькові, тому що так можна звертатися до людини як до приватної особи – з нагоди Нового року, дня народження тощо [10, с. 76–78].

Під час спільного прикордонного контролю офіцер-прикордонник повинен також звернути увагу на використання слів-регулятивів (лат. *regula* – «правило, норма») – загальних іменників, уживаних для називання людей і звернення до них: *пан, пані, добродій, добродійка*. Важливо враховувати, що особливістю сучасного називання особи в офіційно-діловій царині є паралельне використання дво- і трикомпонентних формул (із виразною перевагою двокомпонентного називання в Західній Україні і трикомпонентного на Східній). З огляду на це персоналу ДПСУ можна, розпочинаючи спілкування з людиною, яка перетинає кордон, в тому числі при проведенні бесіди на другій лінії, з'ясувати, як до неї звертатися. Я. Радевич-Винницький у цьому контексті зазначає, що в англосаксонському світі прийнято запитувати, як треба писати

прізвище співрозмовника (причина при цьому інша – складність англійського правопису) [10, с. 79].

Окрім етикетних вимог, при взаємодії під час спільного прикордонного контролю важливе значення має культура мовлення офіцерів-прикордонників. Мовна культура фахівця виявляється у дотриманні норм літературної мови, вмінні висловлюватися правильно й виразно, користуватись всіма її засобами залежно від умов спілкування, його мети й змісту [6, с. 5]. Дотримання загальноприйнятих літературних норм у користуванні лексичними, фонетичними, морфологічними, синтаксичними і стилістичними засобами мови свідчить про грамотність офіцера, є основою культури його мовленнєвого спілкування.

Серед складових культури мовлення слід вказати на вибір слів і сталих зворотів, правильний вибір граматичних форм і конструкцій. Офіцер-прикордонник повинен велику увагу звертати на використання займенника у сфері етикетного спілкування, насамперед особових займенників, які вказують на учасників спілкування: *я, ми* – 1-ша особа, адресант, *ти, ви* – 2-га особа, адресат, *він (вона, воно, вони)* – 3-я особа, яка не є учасником діалогу, але присутня при розмові або є її предметом [10, с. 66]. Офіцери Державної прикордонної служби повинні вживати пошанне *Ви* до всіх людей, які перетинають державний кордон України, до рівних і старших за віком та вищих за соціальним становищем для підкреслення ввічливого ставлення, поваги. Вживання замість пошанного *Ви* займенника *ти* належить до антиетикетних засобів, його використовують для пониження статусу співрозмовника, образливо-емоційного впливу на нього.

Серед вимог етикетної поведінки офіцера-прикордонника при здійсненні прикордонного контролю із суміжними державами слід вказати на важливість дотримання вимог такого принципу ефективного спілкування, як ввічливість (за Дж. Лічем) [11, с. 85–87]. Суть принципу ввічливості (етикетності) полягає у максимальному «піднятті» образу свого співрозмовника. Дотримання принципу Ввічливості створює належну

атмосферу спілкування. Дж. Ліч сформулював принцип увічливості як сукупність окремих максим. Найважливіші правила, тобто максими (лат. *maxima* – основне правило) цього принципу такі: тактовність, великодушність, схвалення, скромність, симпатія.

У цьому контексті для належної організації діалогу сучасна риторика пропонує враховувати особливості адресата (соціальний стан, вік, інтереси та ін.), висловлюватися конкретно (допомагає співрозмовнику належним чином сприймати сказане, те, що необхідно для розуміння і запам'ятовування), бути об'єктивним, тобто уважним до інших думок (говорити зі співрозмовником на рівних, без менторства), дружлюбним, щирим (йдеться про «ораторську чесність», віру в свої слова) [14, с. 103–106].

Зазначені максими та вимоги, розроблені у сучасній риторичі та комунікативній лінгвістиці, враховано і у Відомчих стандартах культури прикордонної служби. Вони містять дуже важливе положення про те, що персонал Державної прикордонної служби повинен бути готовим до сприяння – уміти слухати і вирішувати проблеми людей, що опинилися в складній ситуації, або скеровувати їх до інших інстанцій у випадках, які виходять за межі обов'язків або компетенцій [3, с. 7].

Культура слухання офіцера-прикордонника під час спільного прикордонного контролю – це активна діяльність, яка передбачає вміння використовувати вербальний зв'язок зі людиною, яка перетинає державний кордон, для розв'язання комунікативної проблеми. Уміння вислухати співрозмовника у складній ситуації є основою ефективного вирішення прикордонником службових завдань [5, с. 11–12]. Під час співбесіди на контролі першої чи другої лінії, проведення розширеного опитування та перевірки вказаних особою відомостей – у всіх цих випадках службове спілкування офіцера-прикордонника – це процес взаємозв'язку та взаємодії, під час якого відбувається обмін інформацією та досвідом при виконанні службових завдань з охорони державного кордону України. Уміння офіцера слухати – це насамперед уміння розпізнавати необхідну інформацію під час

обговорень, що пов'язані з наданням права громадянам перетнути державний кордон; розуміння наміру мовців, комунікативних наслідків їх і своїх висловлювань; з'ясування позиції і погляду осіб, які перетинають кордон; розрізнення особливостей спілкування з людьми різного віку і соціального статусу.

Загалом слід підкреслити, що при організації спільного прикордонного контролю офіцер-прикордонник повинен уміти спілкуватися, зокрема уміти встановлювати контакти з іншими людьми, досягати взаєморозуміння за різних умов; здійснювати інтеракцію на різних рівнях обміну інформації; уміти спонукувати партнерів до зміни їхньої поведінки. Персонал Державної прикордонної служби України у процесі спільного прикордонного контролю повинен уміти точно виражати свої думки, уважно слухати й розуміти співрозмовників для прийняття необхідних рішень.

Офіцеру-прикордоннику важливо також уміти будувати розмову з представниками прикордонних відомств суміжних держав та з особами, що перетинають пункти пропуску, відповідно до універсальних етикетних правил спілкування. Він повинен постійно вдосконалювати свою майстерність говорити, задавати питання та слухати людей, які перетинають державний кордон. Необхідно повсякчас готуватись до зустрічі: вивчити національні традиції, мовні особливості, правила культури інших народів. Знання техніки та правил службового спілкування є показником професійної культури офіцера-прикордонника, ступеня відповідності сучасним вимогам.

Висновки. Високі стандарти здійснення прикордонного контролю – відповідність європейським стандартам щодо якості обслуговування громадян, з верховенством закону та безумовним дотриманням прав людини. Офіцери-прикордонники відповідно своїх функціональних обов'язків повинні уміти вибудувати ефективну взаємодію, знаходити ефективні шляхи та засоби належного комунікативного впливу, щоб порозумітися як з персоналом прикордонних відомств суміжних держав, так і з людьми, що перетинають пункти пропуску, мають відмінні соціальні традиції, мовну культуру тощо.

Спілкування із представниками прикордонних відомств суміжних держав, представниками інших націй і культур ґрунтується на загальних закономірностях процесу спілкування і ділового спілкування зокрема. Комунікативна взаємодія офіцера-прикордонника з представниками інших націй і культур при організації спільного прикордонного контролю – це завжди етикетна ситуація. Це вимагає знання культурної специфіки інших народів та чіткого й беззаперечного дотримання етикетних вимог. Спілкування прикордонників у пунктах пропуску повинно відбуватися так, щоб унеможливити міжкультурний конфлікт через різні уявлення про належну соціально-комунікативну поведінку.

Перспективами подальших наукових розвідок є визначення педагогічних шляхів підвищення ефективності комунікативної взаємодії офіцерів-прикордонників під час спільного прикордонного контролю на шляхах міжнародних сполучень.

Список використаної літератури

1. Бінковський О. А. Сучасні підходи до розвитку системи пропуску через державний кордон осіб і транспортних засобів. *Науковий вісник Державної прикордонної служби*. 2011. № 3. С. 3–9.
2. Бінковський О., Матусяк Е. Порівняльний аналіз окремих аспектів прикордонного контролю Європейського Союзу та України *Інтегроване управління кордонами. Теорія і практика* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21–22 трав. 2013 р.). Хмельницький : ДПСУ, НАДПСУ імені Б. Хмельницького. 2013. С. 27–28.
3. Відомчі стандарти культури прикордонної служби: практичний посібник на щодень. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2009. 52 с.
4. Концепція інтегрованого управління кордонами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р. URL : https://dpsu.gov.ua/ua/law_base/doc-478/ (дата звернення: 20.09.2018).
5. Культура прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України : навч. посіб. / О. А. Бінковський, О. А. Жданенко, Ю. І. Сердюк та ін. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2010. 142 с.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
7. Основні напрями діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України URL : <https://dpsu.gov.ua/ua/-osnovni-napryami-diyalnosti-ta-podalshogo-rozvitku-derzhavnoi-prikordonnoi-sluzhbi-ukraini/>
8. Про прикордонний контроль : Закон України від 5 листоп. 2009 р. № 1710-

VI. Відом. Верхов. Ради України. 2010. № 6. Ст. 46. Зі змінами ; ост. ред. 2 груд. 2010 р.

9. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року, затверджене Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 URL : https://dpsu.gov.ua/ua/law_base/doc-478/ (дата звернення: 20.09.2018).

10. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта ХХІ століття).

11. Семенюк О. А., Парашук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник. К. : ВЦ «Академія», 2010. 240 с.

12. Стахів М. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. К. : Знання, 2008. 245 с.

13. Фромм Е. Мати чи бути? / пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк, Київ: Укр. письм., 2010. 222 с.

14. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2010. 312 с. (Серія «Альма матер»).

Шумовецкая С. П., Карпушина М. Г., Палагнюк М. Г. Коммуникативное взаимодействие офицеров-пограничников во время совместного пограничного контроля с сопредельными государствами: речевой этикет и культура речи

В статье авторы освещают этикетные и языковые особенности коммуникативного взаимодействия офицеров-пограничников во время совместного пограничного контроля с сопредельными государствами. Со ссылкой на законодательные и нормативные акты ученые определяют требования к персоналу пограничного ведомства в контексте совместного пограничного контроля с сопредельными государствами. Важнейшим условием эффективного коммуникативного взаимодействия офицеров-пограничников с представителями разных народов и культур авторы статьи называют отношение к другой культуре как к равной, уважение к специфике других культур, национальных обычаев и традиций. Нравственной основой делового общения с представителями пограничных ведомств других государств, по мнению исследователей, является ориентация на общечеловеческие нравственные принципы и гуманистические ценности, непосредственным проявлением которого в служебном общении является речевой этикет.

Ключевые слова: офицер-пограничник, коммуникативная деятельность, совместный пограничный контроль, пункт пропуска, речевой этикет, культура речи, пограничное ведомство.

Shumovetska S., Karpushyna M., Palahniuk M. Border Guard Officers' Communicative Interaction During Joint Border Control with Adjacent States: Language Etiquette and Speech Culture

In the article, the authors cover etiquette and linguistic peculiarities of border guard officers' communicative interaction during joint border control with adjacent states. Karpushyna M. H., Palahniuk M. H., Shumovetska S. P. pay attention to the

fact that the necessity of raising officers' communicative culture level during joint border control with adjacent states is determined with the introduction of European standards for the implementation of border control. This issue has become even more significant in the conditions of development and deepening of economic and socio-political relations with the EU in accordance with the Agreement on Association with the European Union signed by Ukraine.

With reference to legislative and regulatory acts, in particular the Law of Ukraine On Border Control, the Concept of Integrated Border Management, the Concept of Development of Ukraine's Security and Defense Sector, etc. scientists outline the requirements for the staff of the Border Guard Agency in the context of joint border control with the adjacent countries. The authors prove that in addition to the military component, the strategic priorities of the Border Guard Agency are the introduction of European norms and standards into the system of border control. Therefore, the increase of the border control culture, the service improvement of the population conforming to the European standards become of paramount importance.

The authors state that in the context of national eurointegration processes and adaptation of border control to the standards of the European Union, border guards' compliance with the principles of lawfulness, openness and respect for human dignity is essential for carrying out border control, as well as creating positive communicative environment at the checkpoints.

According to the researchers it is the ability and willingness of all contact parties to carry out professional communication properly, which determines the effectiveness of joint border control with the adjacent countries. So far as joint control requires interaction between the Ukrainian border guards and representatives of the border guard agencies of foreign countries as well as with persons crossing the state border, the authors point out the importance of observing fundamental international moral and ethical requirements of communicative behavior, first of all courtesy, punctuality, tactfulness, respect and tolerance by all parties. From the authors' point of view, the most important condition for the effective communicative interaction between border guard officers and representatives of different nations and cultures is their treatment of another culture as equal, respect for the specific character of national cultures, national customs and traditions.

According to the researchers, the moral basis of business communication with representatives of the border guard agencies of other states is an orientation towards the universal moral principles and humanistic priorities, which is a direct indication of language etiquette in official communication. Scientists emphasize that etiquette communication of border guards should be based on politeness, the ability to explain peculiarities of the tact in relations with other people. The forms of addressing to the interlocutors, in particular word-indicators and regulatory words, which should be used by representatives of Ukraine's Border Guard Agency as an evidence of language etiquette, have been considered in detail.

Apart from the etiquette requirements, the article reveals some aspects of the border guard officers' speech culture, which manifests itself in compliance with the norms of the literary language, the ability to express themselves correctly and clearly

by means of all the language tools, depending on the conditions of communication, its purpose and content. Among the components of the speech culture, much attention is paid to the peculiarities of the choice of words, word-collocations and phrases, specific grammatical forms and patterns as well as to the use of pronouns in the field of etiquette communication.

The article provides evidence to support the etiquette of the communicative interaction of the border guard officer during organization of joint border control with representatives of other nations and cultures. The authors conclude that communicative interaction with representatives of the border guard agencies of the adjacent states, representatives of other nations and cultures should ensure that intercultural conflict due to different ideas about proper social and communicative behavior will be avoided. A prerequisite for successful communication between representatives of different cultures should be the attitude towards another culture as equivalent, intercultural competence, knowledge of national customs and traditions, peculiarities of national cultures.

Key words: *border guard officer, communicative activity, joint border control, checkpoint, language etiquette, speech culture, border guard agency.*